

Б. М. ГОЛОВКІН

Богдан Миколайович Головкін, кандидат юридичних наук, докторант Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЗЛОЧИННОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ КОРИСЛИВОГО НАСИЛЬНИЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Питання злочинного професіоналізму того чи іншого спрямування досліджується в рамках більш загальної кримінологічної проблеми – професійної злочинності. У різні часи безпосередньо чи опосередковано до розробки зазначеної тематики у своїх працях звертались Ч. Ломброзо, Е. Феррі, С. Познишев, О. Герцензон, Ю. Антонян, О. Гуров, А. Зелінський, І. Даньшин, А. Закалюк та ін. Водночас, питання злочинного професіоналізму корисливого насильницького спрямування висвітлювались побіжно і в найзагальніших рисах. Внаслідок – маємо очевидну прогалину кримінологічних знань, котру спробуємо бодай частково усунути засобами цієї публікації, побудованої на результатах авторського вибіркового узагальнення 1122 архівних кримінальних справ, розглянутих місцевими районними та апеляційними судами 12 областей України за злочинами, передбаченими статтями 115 п.п. 6, 11; 146; 186 (у частині дій, пов'язаних із насильством); 187; 189; 257; 289 КК України.

Злочинний професіоналізм корисливого насильницького спрямування – це провідний рід кримінальних занять осіб, глибоко переконаних у вигідності й функціональній надійності сталого збагачення засобами кримінального насильства. О. Гуров виділив чотири основні ознаки злочинного професіоналізму: 1) стійкість кримінального заняття (спеціалізація); 2) необхідні знання і практичні навички (кваліфікація); 3) забезпечення злочинною діяльністю основного джерела засобів існування; 4) наявність зв'язків особи із асоціальним середовищем. Додатковою ознакою може бути так звана «блатна атрибутика» (жаргон, символізуючі тату, прізвиська тощо)¹. Наведені ознаки носять універсальний характер і поширюються на увесь контингент злочинців, незалежно від роду кримінальних занять.

Характерною рисою злочинців-професіоналів є усунення залежності між досягненням злочинного результату та зовнішніми обставинами. Провідними засобами забезпечення професійної корисливої насильницької злочинної діяльності виступає знярядійна високооснащеність, зокрема озброєність. Емпіричним шляхом нами встановлено, що понад 60% професійних корисливих убивць, розбійників, вимагачів, викрадачів людей, захоплювачів транспорту і до 100% бандитів та найманих убивць здійснювали злочинний промисел із використанням вогнепальної і холодної зброї, не враховуючи спеціально пристосованого зняряддя в якості зброї. Для професіоналів наявність зброї незрівнянно збільшує особисті можливості для тривалої злочинної діяльності, стабільного збагачення у значних розмірах, втечі із місця події у разі переслідування. Поводження зі зброєю вимагає належних умінь і навичок, не рідко бойової і вогневої підготовки, тренувань зі стрільби. На відміну від решти корисливих насильницьких злочинців, професіонали менше покладаються на елементарну фізичну перевагу при здоланні опору жертв, більше тяжіють до погроз зброєю і спеціально пристосованим зняряддям для тортур та катувань, створюючи умови «добровільної» видачі майна потерпілими і знаючи наперед їх типову реакцію. Нетямущих осіб також змушують вказати місце схову грошей і цінностей відпрацьованими прийомами і поставленими ударами. Однак у разі викриття (найчастіше зривання масок) чи загрози їх особистій безпеці, миттєво застосовують зброю на ураження. За нашими даними, 5% розбійних і 17% бандитських нападів, 30% викрадень людей і понад 6% незаконного заволодіння транспортом супроводжувалися вбивствами осіб, які викрили злочинців або зчинили запеклий опір.

Корисливі насильницькі злочинці-професіонали вкрай рідко здійснюють злочинну діяльність поодиночі (близько 5%). Як свідчить узагальнення судової практики, типовою для них є групова форма злочинної діяльності (95%), найчастіше організована, хоча зустрічаються групи за попередньою змовою. Проте не слід забувати, що йдеться про так званих «професіоналів» загальнокримінальної орієнтації, котрі, як і раніше, переважають серед викритих і притягнутих до кримінальної відповідальності осіб. Злочинний професіоналізм загальнокримінальної орієнтації попри досить поширену останнім часом тенденцію до універсалізму, все ж

такі зберігає кваліфікацію за певним видом кримінальної діяльності, у межах якої існує більш-менш вузька спеціалізація за пріоритетними напрямками злочинного промислу.

Результати узагальнення судової практики засвідчують наступний розподіл спеціалізації злочинного професіоналізму осіб корисливої насильницької спрямованості.

Таблиця 1

Розподіл спеціалізації злочинного професіоналізму корисливого насильницького спрямування (за 2001–2007 рр.)

Спеціалізація за пріоритетними сферами злочинного професіоналізму	Кваліфікація за видами злочинної діяльності							
	Грабежі	Розбої	Вимагання	Бандитизм	Вбивства на замовлення	Викрадення людей	Вбивства із користі	Заволодіння транспортом
Посягання, поєднанні з проникненням у житло	44,4 %	49,4 %	—	42,3 %	—	—	35 %	—
Заволодіння грошима, валютою та іншим цінним майном громадян без проникнення до житла	31,1 %	6,3 %	—	3,8 %	—	—	—	—
Заволодіння оборотними коштами та майном підприємств, установ, організацій фінансової сфери	4,4 %	8,8 %	8,3 %	13,3 %	—	—	11,7 %	—
Заволодіння грошовою виручкою та товарно-матеріальними цінностями підприємств, установ, організацій сфери торгівлі й обслуговування	17,8 %	19,5 %	16,7 %	16,2 %	—	—	—	—
Посягання проти водіїв, власників автомобілів з метою заволодіння транспортом, особистим майном, цінним вантажем	2,2 %	6,0 %	11,7 %	9,5 %	—	—	6,0 %	77,1 %
Вимагання грошових коштів, права на майно, частки прибутків, нелегальне забезпечення охорони, повернення боргів, усунення боргових зобов'язань	—	—	35,0 %	3,3 %	—	35,3 %	—	—
Забезпечення перерозподілу сфер бізнес впливу, частки прибутків, ліквідація конкурентів тощо (у тому числі за матеріальну винагороду)	—	—	28,3 %	11,6 %	78,3 %	11,8 %	—	—
Заволодіння правом на нерухомість, транспорт, частку майна, цінні папери тощо	—	—	—	—	21,7 %	52,9 %	47,0 %	22,9 %

Як свідчить табл. 1, диференціація різновидів кримінальних занять на професійній основі в цілому відповідає розподілу загальнокримінальних корисливих насильницьких посягань за предметною спрямованістю злочинних дій та сферами суспільного виробництва матеріальних благ. Дана обставина вказує на те, що переважна частина професійних злочинців здійснює, умовно кажучи, низькофаховий злочинний промисел у загальнокримінальному полі діяльнісних виявів, дбає про усталений злочинний інтерес: «мінімум ризику – максимум вигоди». Водночас, чітко простежується водороздільна лінія здійснення надходітного злочинного промислу у сферах тіньової економіки (обслуговування боротьби корпоративних бізнес-груп за монопольне володіння матеріальними ресурсами, розширення зон економічного впливу, ринків збуту продукції) та підприємницької діяльності (силове забезпечення недобросовісного конкурентного протистояння, перерозподіл власності, прибутків тощо). Тут превалюють й окремі види надприбуткової злочинної діяльності (бандитизм, вбивства на замовлення, викрадення людей, заволодіння транспортом та вимагання), на яких спеціалізуються високофахові професіонали.

Найбільш поширеним видом низькофахового злочинного професіоналізму осіб загальнокримінальної орієнтації залишається посягання з проникненням у житло громадян, які зберігають значні суми грошей і валютних цінностей, мають золоті вироби та інше дороговартісне і високоліквідне майно. Такі напади завчасно плануються, ретельно вивчається «об'єкт» нападу, збирається інформація про потерпілих. Способи проникнення до житла включають: надуманий привід, переодягання у формений одяг, відмикання та вибивання дверей і вікон, засідку. Нападники, як правило, «працюють» в масках, найпершими знешкоджують чоловіків, які можуть вчинити фізичний опір, далі, за лічені хвилини зв'язують усіх присутніх, змушують вказати місце зберігання грошей та цінностей під погрозою застосування зброї та іншого катувального знаряддя, іноді здійснюють попереджувальні постріли, досить часто використовуються автогени, електросвердильний та металорізальний інструмент для зламання сейфів і облаштування тайників із коштовностями. У разі викриття чи реальної протидії, нападники нікого не залишають живими.

Поза житлом напади вчиняються на осіб, які без охорони переносять значні суми готівкою, показово витрачають великі кошти у грально-розважальних закладах. Сюди ж відносяться і так звані вуличні напади – початкова або завершальна стадія злочинного професіоналізму корисливого насильницького спрямування.

Привабливими об'єктами для злочинних посягань залишаються торговельні підприємства, установи й організації різних форм власності, оскільки тут завжди акумулюється готівкова виручка, що й становить предмет злочинних посягань. Нерідко заволодінню товарно-матеріальними цінностями передують домо-вленість з оптовими покупцями краденого.

Заволодіння оборотними коштами об'єктів фінансової системи шляхом грабежів, розбоїв, вимагань, бандитських нападів, убивств із корисливих мотивів включає посягання на неналежно охоронювані філії банків, інкасаторські екіпажі, пункти обміну валют, ломбарди, кредиторські спілки, а також клієнтів цих установ під час здійснення фінансових операцій. Слід підкреслити ту обставину, що найчастіше йдеться про напади на доступні з позицій неналежної технічної безпеки і ненадійної фізичної охорони об'єкти фінансової сфери і суб'єктів фінансової діяльності. Саме з цих причин ми не схильні вважати про спеціалізацію на них «високофахових» професіоналів.

Насильницьке заволодіння автотранспортом частіше здійснюється під замовлення ділків нелегального автобізнесу, рідше автомобілі розукомплектовуються, а вузли і агрегати продаються, у тому числі за кордон. Професійний злочинний промисел по захопленню дороговартісних автомобілів престижних марок нерозривно пов'язаний зі сферою сервісних послуг як нелегального, так і легального сектору авторинку, може мати «прикриття» з боку підрозділів державтоіспекції. При цьому окремі ланки єдиного ланцюгу даного кримінального бізнесу залишаються ізольованими, а зв'язки між співучасниками штучно роз'єднаними з метою забезпечення від викриття та безперешкодного збагачення на сталій основі. Професійні захоплювачі транспорту нерідко «працюють» у зв'язці із групами спостереження і прикриття, спеціалістами-техніками із блокування сигналізації та новітніх охоронювально-навігаційних систем, використовують завчасно підготовлені маршрути відходу, що в окремих випадках, можуть контролюватися матеріально зацікавленими у невтручанні працівниками ДАІ та ДПС. Безпосереднім завданням професійних захоплювачів транспорту є насильницьке заволодіння автомобілем певної марки, ключами і технічною документацією на нього із передачею наступній ізольованій ланці кримінального автобізнесу.

Вбивства на замовлення і вимагання, як професійний вид злочинної діяльності докладно описані в літературі, встановлені особливості планування та способи вчинення цих злочинів, знаряддя, час, місце, післязлочинна поведінка². Тому немає сенсу повторювати відоме. Зазначимо лише про мізерне викриття найманних вбивць-професіоналів, які «працюють» під «нешчасні випадки», самогубства, отруєння тощо.

Викрадення людей, поєднане із незаконним позбавленням волі, окрім вже традиційного отримання «грошового викупу», найчастіше зустрічається при заволодінні правом на житло. Напрацьована роками схема даного злочинного промислу включає кількаланкове опосередкування, єдину координацію і складну взаємодію структурних підрозділів орггруповання. Сама злочинна діяльність передбачає декілька етапів: пошук (через базу даних паспортних столів, ЖЕКів, ріелторських контор) самотніх власників квартир (бажано схильних до зловживання спиртними напоями), які не мають засобів до існування та входять до числа злісних неплатників комунальних послуг. Коли жертва обрана, здійснюється докладне вивчення родинних зв'язків, перевірка правоустановлюючих документів на житло. Після цього йде викрадення власника і насильницьке утримання у завчасно підготовлених місцях (дачі, покинуті будівлі, орендовані приміщення), де шляхом фізичного і психічного впливу висувається вимога дати «добровільну» згоду на продаж нерухомості чи передати право на житло шляхом оформлення генеральних довіреностей, дарчих або ж через укладання фіктивних шлюбів (із використанням корумпованих зв'язків серед нотаріусів, держслужбовців органів влади і управління). Згодом отримане у такий спосіб житло зазвичай перепродається, потерпілих вивозять в інші місцевості, відбираючи у них документи, що посвідчують особистість. До реалізації цієї схеми на різних етапах залучаються самостійні групи виконавців, котрі виконують чітко визначену роль і не мають зв'язків з іншими виконавцями. Координація дій різних структурних підрозділів здійснюється єдиним організаційним центром через зв'язківців і посередників. Поряд із традиційними заходами конспірації і прикриття злочинної діяльності, окрема увага приділяється юридичному забезпеченню незаконних дій, корумпованим зв'язкам із необхідними органами влади й управління. Укладені угоди із нерухомістю потерпілих формально відповідають усім вимогам законодавства, а самих жертв цілеспрямовано перетворюють на безпритульних маргіналів, звернення яких до правоохоронних органів нерідко залишаються поза належним реагуванням.

Останнім часом викрадення людей також практикується у бізнес-цілях: укладання збиткових угод, передача частки чи контрольного пакету акцій, введення до керівного органу акціонерів «потрібних» для злочинців осіб, продаж високоприбуткових об'єктів за заниженими цінами, уступка боргу, незаконне переоформлення правоустановлюючих документів на рухоме й нерухоме майно тощо. До викрадення підприємців можуть залучатися співучасниці-жінки, які до цього виконували роль коханок, водії або ж особиста охорона. Серед викрадачів зустрічаються колишні і діючі співробітники силових структур. Способи викрадення вирізняються винахідливістю і багатоваріантністю. Безпосереднім «об'єктом» посягання найчастіше виступають самі бізнесмени, рідше їх діти і члени сім'ї.

Оцінку показників дохідності доцільно здійснювати, застосувавши законодавчо визначену градацію розміру спричинених матеріальних збитків корисливими насильницькими злочинами.

Порівнюючи міру прибутковості професійної злочинної діяльності із загальним розміром злочинних доходів по усім корисливим насильницьким злочинам слід зазначити, що за інших рівних умов, вона вирізняється показниками великих і особливо великих розмірів, оскільки дохідність злочинного про-

Таблиця 2

Розмір вилученого майна (отриманого прибутку) в результаті злочинної діяльності корисливого насильницького спрямування на професійній основі

Показники	Кваліфікація за видами злочинної діяльності							
	Грабежі	Розбої	Вимагання	Бандитизм	Вбивства на замовлення	Викрадення людей	Вбивства із користі	Заволодіння транспортом
Вилучення майна (отримання прибутку) у незначних розмірах	15,5 %	9,1 %	8,3 %	—	—	—	5,9 %	—
Вилучення майна (отримання прибутку) у значних розмірах (100–250 неоподатковуваних мін.)	57,8 %	42,8 %	40,0 %	32,8 %	21,7 %	17,6 %	29,5 %	—
Вилучення майна (отримання прибутку) у великих розмірах (250–600 неоподатковуваних мін.)	22,2 %	36,2 %	36,7 %	41,1 %	39,1 %	35,3 %	47,0 %	52,1 %
Вилучення майна (отримання прибутку) в особливо великих розмірах (понад 600 неоподатковуваних мін.)	4,5 %	11,9 %	15,0 %	26,1 %	43,5 %	47,0 %	17,6 %	47,9 %

фесіоналізму в середньому у 3–5 разів вища, а подекуди може досягати десятиразового перевищення середньостатистичної прибутковості кримінальних дій корисливої насильницької спрямованості. У цьому сенсі показовою є мета використання коштів, отриманих сталою злочинною діяльністю в її організованих формах, що наближена до професійної: 60 % – забезпечення пристойного життя, 18 % – розваг, 12 % – придбання коштовних речей, 5 % – наркотиків³. Окрім зазначених, за нашими спостереженнями, злочинці-професіонали вдаються до накопичення фінансових коштів на банківських рахунках, купівлі нерухомості (включно за кордоном), дорогих марок автомобілів, бізнес активів.

Незначний розмір злочинних доходів переважно отримують декласовані особи, у минулому професійні злочинці, які за звичкою здобувають засоби до існування грабежами, розбоями, вимаганнями та вбивствами із корисливих мотивів. Згідно із дослідженням В. Батиргареевої, це переважно рецидивісти, які в силу фізичної немочі, викликаної алкогольною, наркотичною залежністю та важкими хронічними захворюваннями змушено відходять від «активної» злочинної діяльності, втрачають повноцінне членство у професійному злочинному співтоваристві, однак продовжують жити за рахунок «дрібних» посягань⁴.

До надприбуткових видів високофахового злочинного професіоналізму належать вбивства на замовлення, викрадення людей, заволодіння транспортом та значною мірою бандитизм. Навіть не зважаючи на велику вибірку практику виявлення подібного злочинного бізнесу, масштаби його злочинних прибутків відверто вражають. Так, наприклад, якщо в середньому верхня межа винагороди за вбивство на замовлення рідко перевищує еквівалент 5 тис. доларів, то послуги професіоналів можуть коштувати замовникам до 50 тис. доларів і вище. Аналогічна кратність збагачення зустрічається й по іншим вказаним видам надприбуткового злочинного промислу. І хоча професійні злочинці отримують не всю суму прибутку, оскільки, як правило, діють у складі організованих груп та банд, проте навіть частини таких доходів цілком достатньо щоб «гідно» жити за їх рахунок.

Констатація зв'язків професійних злочинців із криміногенним середовищем у тій чи іншій формі згадувалася у досліджених нами кримінальних справах, хоча в сучасних умовах криміналізації ринку і комерціалізації суспільства ця ознака помітно втратила свою вагу і виразно спостерігається лише при низькофаховій спеціалізації професійних злочинців. Тут, як і раніше, існують стосунки з інформаторами-навідниками, професійними скупниками краденого майна, продавцями зброї, підпільними майстрами по зміні її технічних характеристик, знищенні ідентифікаційних номерів, а також із представниками сервісних пунктів подвійного призначення (наприклад, по ремонту автотранспорту), фахівцями із надання нелегальних послуг (оформлення підробних документів, дозволів тощо). Вхідження до злочинного середовища зобов'язує знати і контактувати із представниками злочинних угруповань, котрі діють за територіальним принципом, узгоджувати дільницькі «роботи», дотримуватися спільних правил конспірації, відраховувати частку прибутків до грошових фондів, співпрацювати «у власних інтересах» із оперативними службами, «здаючи гастролерів» та конкурентів по злочинному ремеслу. Цілком закономірно, що добір співвиконавців професійні злочинці здійснюють серед осіб, знаних за спільним відбуванням покарання, колишньою спільною злочинною діяльністю, а також із числа «перспективної молоді», яка вже має власний «послужний список» успішної кримінальної практики. Водночас, не слід забувати про формування нової когорти професійних злочинців, котрі «перепрофілюються» із легальних професій, відмежовуються від контактів із злочинним середовищем, не проходять усталений шлях кримінального становлення, використовують загальнодоступні можливості для забезпечення епізодичної високоприбуткової злочинної діяльності, що може тривати довгий час.

Встановити зв'язки надто високофахового злочинного професіоналізму із криминогенним середовищем, принаймні за матеріалами кримінальних справ, вкрай важко. Здійснення професійного злочинного промислу у сфері тіншової економіки та підприємництва, що підконтрольні кланово-олігархічним бізнес-групам, а також об'єднанням влади, правоохоронних структур і криміналітету на місцях передбачає корпоративну закритість і продуману систему обривання злочинного ланцюгу, кероване спрямування розслідування у «потрібне русло», свідоме невиявлення повного кола осіб, дійсно причетних до надприбуткової злочинної діяльності. Залишається тільки припускати розгалужену систему взаємозв'язків між зазначеними структурами, наявність яких так і не доводиться попереднім слідством і не ставиться під сумнів у судах.

Характеристика злочинного професіоналізму нерозривно пов'язана із криминологічно значущими статусними ознаками корисливих насильницьких злочинців-професіоналів. Наведемо основні з них.

Таблиця 3

Узагальнена характеристика професійних корисливих насильницьких злочинців

Показники	Види злочинців							
	Грабіжники	Розбійники	Вимагачі	Бандити	Наймані вбивці	Викрадачі людей	Корисливі вбивці	Захоплювачі транспорту
Частка осіб у загальній структурі злочинців певного виду	2,8 %	4,6 %	6,6 %	12,6 %	14,3 %	15,4 %	5,2 %	9,3 %
Вік								
18–24 роки	14,2 %	11,9 %	7,7 %	9,3 %	—	—	10,7 %	9,1 %
25–29 років	42,8 %	40,5 %	38,4 %	28,1 %	22,2 %	33,3 %	42,8 %	27,2 %
30–35 років	28,8 %	28,6 %	30,9 %	37,5 %	44,5 %	50,0 %	32,3 %	36,4 %
36–40 років	14,2 %	14,3 %	15,3 %	18,7 %	22,2 %	16,7 %	10,7 %	18,2 %
старші	—	4,7 %	7,7 %	6,4 %	11,1 %	—	3,5 %	9,1 %
Сімейний стан								
Перебуває у шлюбі	42,8 %	45,2 %	46,2 %	59,3 %	55,6 %	66,7 %	46,4 %	54,5 %
Не перебуває у шлюбі	57,2 %	54,8 %	53,8 %	40,7 %	44,4 %	33,3 %	53,6 %	45,5 %
Освітній рівень								
Базова та повна середня	57,1 %	57,3 %	61,5 %	43,8 %	33,3 %	50,0 %	57,2 %	45,6 %
Середня спеціальна	28,6 %	28,4 %	23,1 %	28,1 %	22,2 %	16,7 %	25,0 %	27,2 %
Базова та повна вища	14,3 %	14,3 %	15,4 %	28,1 %	44,5 %	33,3 %	17,8 %	27,2 %
Трудова зайнятість								
Працює	28,6 %	30,9 %	30,7 %	40,6 %	44,5 %	33,4 %	35,7 %	45,5 %
Не працює	71,4 %	69,1 %	69,3 %	59,4 %	55,5 %	66,6 %	64,3 %	54,5 %
Судимість								
Мають судимість	28,5 %	26,2 %	28,1 %	21,9 %	11,1 %	16,7 %	25,0 %	18,2 %
Не мають судимості	71,5 %	73,8 %	76,9 %	78,1 %	88,9 %	83,3 %	75,0 %	81,8 %

Раніше запропонований розподіл злочинного професіоналізму осіб корисливої насильницької спрямованості на дві умовні групи – «низькофаховий» і «високофаховий», що прямо пов'язаний із складністю цілі, ступенем дохідності злочинного результату, наклав свій відбиток на особовий склад злочинців-професіоналів, показники їх соціальної адаптованості. Злочинці-професіонали низькофахового рівня (грабіжники, розбійники, вимагачі, корисливі вбивці) мало чим вирізняються від основної маси загальнокримінального елемента. Переважно це 18-29-річна молодь суспільно невлаштована, проте фізично активна із завищеними матеріальними домаганнями, деформованою свідомістю щодо легального порядку задоволення потреб та інтересів життєдіяльності, схильністю до ведення злочинного способу життя. Високофахові професіонали (бандити, наймані вбивці, викрадачі людей і захоплювачі транспорту) в основному представляють більш зрілу вікову групу 30-40-річних осіб, котрі мають загальноприйнятий набір соціальних ролей, високі показ-

ники освіченості, помітно нижчі показники судимості, ведуть зовні пристойний спосіб життя та справляють враження цілком суспільно адаптованих громадян. Дається взнаки елітарний статус, що певним чином зобов'язує до конспірації, вдавати із себе успішних людей нової генерації, які показово відмежовуються від злочинного середовища.

¹ Гуров А. И. Профессиональная преступность: прошлое и современность. – М., 1990. – С. 40-50.

² Настільна книга слідчого / Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. та ін. – К., 2003. – С. 202-204, 435-438.

³ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – К., 2007. – С. 328.

⁴ Батиргарєва В. С. Типологія осіб, які вчинили рецидивні злочини // Проблеми законності. – Вип. 91. – Х., 2007. – С. 112.

Резюме

Аналізується специфіка корисливої насильницької злочинної діяльності на професійній основі. Оцінюються злочинна спеціалізація і кваліфікація, дохідність різних видів злочинного промислу, наводиться узагальнена характеристика сучасних професійних злочинців.

Ключові слова: злочинний професіоналізм корисливої насильницької спрямованості, злочинна спеціалізація і кваліфікація, прибутковість злочинної діяльності.

Резюме

Анализируется специфика корыстной насильственной преступной деятельности на профессиональной основе. Оценивается преступная специализация и квалификация, доходность различных видов преступного промысла, приводится обобщенная характеристика современных профессиональных преступников.

Ключевые слова: преступный профессионализм корыстной насильственной направленности, преступная специализация и квалификация, доходность преступной деятельности.

Summary

The specific of mercenary violent criminal activity is analysed on professional basis. Criminal specialization and qualification, profitableness of different types of criminal trade, is estimated, the generalized description over of modern professional criminals is brought.

Key words: criminal professionalism of mercenary violent orientation, criminal specialization and qualification, profitableness of criminal activity.

Отримано 2.04.2010

О. В. ІЛЬІНА

Оксана Валеріївна Ільїна, кандидат юридичних наук, викладач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕЯКІ СПІРНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК ТА ВИДІВ ПОВТОРНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Відповідно до ч. 1 ст. 32 КК повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу. Варто звернути увагу на положення ч. 3 ст. 32 КК, в якій зазначено, що вчинення двох або більше злочинів, передбачених різними статтями цього Кодексу, визнається повторним лише у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу. Важливе значення, з точки зору розуміння інституту повторності, мають також і положення ч. 2 ст. 32 КК, яка відмежовує повторність злочинів від одиничного продовжуваного злочину, та ч. 4 ст. 32 КК, яка вказує на кримінально-правові ситуації, за яких повторність відсутня. Очевидно, слід погодитись з С. Д. Шапченком, який, виходячи зі змісту ст. 32 КК, виділяє наступні ознаки повторності:

- а) особа вчиняє два або більше діяння неодноразово;
- б) вчинені діяння у поєднанні з іншими обставинами утворюють окремі склади злочинів; дані діяння не є елементами продовжуваного чи складного злочину;
- в) вчинені діяння кваліфікуються як окремі злочини одного виду (тотожні злочини) або як однорідні злочини; при цьому однорідні злочини можуть утворювати повторність лише у випадках, передбачених в